

stoletje je bilo še močno vdano vražam in ni še minil čas, ko so čarovnice na plamenečih grmadah pričale o najgrši zablodi človeškega duha. Valvasor s ponosom pripoveduje, da je njegova domovina že skoraj očiščena teh hudičevih svečenic (l. 1701. so sežgali zadnjo čarovnico na Kranjskem), ter govori o njih in delovanju zlih duhov na mnogih mestih z nekim posebnim veseljem. Isti duh časa se zrcali pri Valvasorjevem sovrstniku, pri o. Ivanu Svetokriškem, ki je uporabljal v svojih propovedih obširno demonologijo. Valvasor veruje v čudežni oreh pri Lokvah, ki je v eni noči ozelenel, razcvetel in rodil sad; iz dijaških let se spominja, da je „videl“ povodnega moža, ki je hotel nekega meščana odnesti v svoje domovanje na dnu Ljubljane. Valvasorjevo delo je bil glavni vir Abrahamu a S. Clara, ko je poveljeval pri cerkveni slavnosti kranjskih patronov l. 1705. na Dunaju živčim Kranjcem krasoto in čudeže njih dežele.

Pričujoča razprava nam podrobno pojasnjuje postanek „Slave vojvodine Kranjske“, zapreke in težave pri nabiranju gradiva, razmerje Valvasorja do prostega ljudstva, njegovih običajev in jezika. Kar je zapisal, o tem se je večinoma sam prepričal. Za narodopisca je predvsem važna šesta knjiga, kjer govori po nekem gotovem načrtu najprej o jeziku, nato nam opiše vasi in hiše, temu sledi opis noš, običajev pri poroki, krstu in pri pogrebu; seznani nas z drugimi navadami in razvadami kmetškega življenja, pomudimo se pri gorenjskih predicah ter dolenjskih tericah in krčmah. Ves ta etnografski material pa je nad vse požrtvovalni baron opremil z dragocenimi bakrorezi, da pokaže svetu v besedi in sliki posebnosti in znamenitosti svoje rodne dežele; le narodna pesem ni mogla vzbuditi njegovega zanimanja.

Merharjeva karakteristika je v marsičem poučna ter zasluži, da jo g. pisatelj obdela tudi v slovenščini in jo na tak način reši žalostne usode skoraj vseh nemških programskih razprav, ki so jih napisali slovenski profesorji, — pozabljenosti.

Dr. J. S.

Slovanský Přehled. Z julijsko številko se je zaključil že 12. letnik te vseslovanske revije. Kakor v prejšnjih letih je prinašal „Slovanský Přehled“ tudi letos članke o važnejših pojavih na kulturnem in literarnem polju vseh slovanskih narodov. Fr. Kvapíl, znani polonofil, je priobčil par prevodov iz Słowackega ter prvokrat predstavil češkemu občinstvu največjega med mlajšimi poljskimi poeti: Leopolda Staffa; Tad. Stan. Grabowski je napisal študijo o modernem poljskem pisatelju Żeromskem. Prevedena je nadalje „Simfonija brez nadejnosti“ Bolgara Penča Havejkova, prijatelj slovenske poezije Jaromír Borecký pa je preložil na češčino zbirko pesmi iz Župančičevih „Samogovorov“ ter iz Aškerčevega petega zbornika „Pesnitev“ z informativnim uvodom. Izšli so nadalje pregledi slovanskih slovstev leta 1909., med njimi najboljši o poljskem slovstvu izpod peresa W. Feldmana. Dr. Kidrič je ocenil lansko slovensko literaturo ter je poskusil v svojem članku klasificirati pisatelje po listih in strujah, katerim pripadajo. Njegov pregled daleko nadkriljuje članke o slovenskem slovstvu v prejšnjih letnikih „Slov. Přehleda“. Morda ni vse tako prav, kakor misli dr. Kidrič, vendar pa imamo v njegovem članku dober poskus, pojasniti nepristransko sedanje zmedene slovenske literarne razmere.

Vojeslav Molè.

Enquête internationale sur le Vers libre et Manifeste du Futurisme par F. T. Marinetti. Éditions de „Poesia“, Milan, Rue Senato, N. 2. 1909.

Gotovo je še vsakomur v spominu „manifest“, s katerim so proglasili italijanski „futuristi“, da so odstavljena vsa pravila, dosedaj veljavna v umetniškem ustvarjanju. Čas in prostor sta včeraj umrla, živimo le še v absolutnem ... Ope-

vati hočemo energijo, pogum, predrznost, upor . . . Avtomobil je lepši kakor samotraška Nike. Vojna je edina svetovna higijena, militarizem, patriotizem, anarhizem je naš ideal . . . Muzeje in biblioteke hočemo razrušiti v prah, pobijati hočemo moralizem, feminizem, vsakršen oportunizem in utilitarizem . . . Opevati hočemo delo, revolucijo, arsenale, tovarne, elektriko, lokomotive, aeroplane . . .

S takšnimi gesli se je predstavila svetu skupina mladih pesnikov z nadarjenim poetom F. T. Marinettijem na čelu, ki je zbudil občno pozornost s svojo genialno satiro „Le Roi Bombance“. (Letos jo je izdal tudi v italijanščini pod naslovom „Re Baldoria“.) Ustanovili so si mednarodno revijo „Poesia“, kjer so priobčili že mnogo še ne objavljenih pesmi prvih evropskih pesnikov. Njih bombastni manifest spominja predgovora, ki ga je napisal Victor Hugo svojemu „Cromwellu“, še bolj pa one knjižnice, ki jo je napisal Peladan pred dvema desetletjema ob priliki prve razstave „mističnih“ slikarjev. Mnogo je v tem manifestu in sploh celem futuristnem gibanju frazerskega, praznega, reklamnega in naravnost otročje naivnega, toda jedro ni brez podstave in gotovo pripomore to gibanje, da se otrese italijanska poezija akademičnega pedantizma in muzejske okamenelosti, ki ji je grozila v zadnjem času. Futuristi niso prvi, ki se hočejo osvoboditi vpliva preteklosti, njih najglasnejši predhodnik je bil Nietzsche. In gotovo je upravičena zahteva, da naj ne zre naše življenje samo nazaj, ker je sicer nemogoč vsak napredek. Vendar pa so šli futuristi predaleč. Toda vsaka nova struja v razvoju človeštva se pojavlja ravno s tem, da zahaja v ekstreme. Ko se mošt izšumi, bo vino morda iskreče . . .

Med vprašanji, ki so se ga morali dotakniti futuristi, je bilo tudi vprašanje svobodnega verza, ki je pred leti tako razburjalo francosko književno publiko in je bilo odtod zaneseno v Italijo. Že D' Annunzio je napisal svoje „Laudi“ v polsvobodnih verzih, mladi pesniki pa so se tudi čutili preveč vezane od stalnih oblik, čeravno jih ima italijanska poetika brez števila. „Poesia“ je razpisala anketo o „svobodnem verzu“ in Marinetti je zbral odgovore in jih izdal v posebni knjigi. Svoje odgovore so poslali mnogi znameniti sedanji italijanski, francoski, belgijski, angleški in nemški pesniki.

Bilanca teh odgovorov pa je takšna, da se lahko reče, da vprašanje svobodnega verza ni več aktualno in da je vnema za svobodni verz že precej dogorela. Njegovi glavni glasniki so bili francoski simbolisti, izmed njih pa so se mnogi, kakor na pr. Henri de Régnier, že zdavnaj povrnili k stalnim oblikam. Za francosko poetiko je bilo to gibanje seveda vendarle velikega pomena, ker je strlo tesne meje monotonega aleksandrinca ter priborilo pesniškemu izražanju večjo svobodo. Toda tu je kakor povsod: velik mojster se gotovo lahko srečno in lepo izpove v svobodnem verzu, srednjemu in malemu poetu je pa svobodni verz le plašč, pod katerim krije svojo prozaično vsakdanjost.

Giovanni Pascoli meni, da je bil Francozom svobodni verz morda potreben, za Italijane pa da bi bila največja svoboda, ki si jo sme dovoliti pesnik, nerimani enajsterec. Pesniki, zbrani okoli „Poesie“, so seveda privrženci in zagovorniki svobodnega verza, skoraj vsi drugi pa, celo oni, ki sami pišejo svoje pesmi v tem verzu, so prepričani, da je treba prepustiti vsakemu pesniku, da najde sam primeren izraz in obliko svojim mislim in čuvstvom. Nemško slovstvo je že zdavnaj rešilo ta problem; Goethe je bil velik mojster forme, in je vendar napisal svoje himne in ode v svobodni obliki. Pri nas je pokazal Župančič s svojo „Dumo“, kaj lahko ustvari v prostem verzu.

Vsaka oblika in vse je upravičeno, samo da prihaja iz globine srca in je lepo izraženo: svetopisemski psalmi in Whitmanovi spevi, Herédijevi soneti in Van Lerbergheova „Chanson d' Éve“, Swinburneovi spevi in Kasproviczeve himne. Poezije so Pindarjeve ode in pesmi Jacopona da Todi, molitve sv. Terezije in Carduccijsve antične strofe. Saj tudi „Božanski komediji“ in „Luzijadam“ — meni v svojem odgovoru na anketo portugalski pesnik Carlos Magalhaez de Azeredo — ne more nihče očitati, da niso prišle poetu iz srca, četudi je njih oblika umetna.

In tako bode pač vedno tudi še nadalje. Pravi pesnik najde za izražanje svojih misli in čuvstev vedno pravo obliko, pa bodisi, da je to stalna forma ali pa svoboden verz. Saj je v mejah lepote vse dovoljeno. In kar je res lepo, ostane večno. Posebnosti, kakršne so verzi Nemca Arna Holza, se pa kmalu preživijo ...

Vojeslav Molè.

Prešernov „Krst pri Savici“ v novem ruskem prevodu. Lavr. Leskovec je objavil v 3. in 4. številki letošnjega „Slavj. Mira“, ki izhaja v Peterburgu, nov ruski prevod „Krst pri Savici“. O Korševem doslovnem prevodu se je kritika svoj čas opravičeno jako pohvalno izrazila. Leskovec ni prevajal „Krst“ doslovno, večkrat je zavil po svoje, dasi je skušal slediti Prešernu tercino za tercino, oktavo za oktavo (le 29. oktavo je izpustil). Njegov prevod ali prepev — tako ga tudi avtor na enem mestu imenuje — je jako slab, tendenciozen in poln pogreškov. Po njem bi bil Prešeren največji panslavist. V Prešernovem „Krstu“ je v ospredju verski moment, opisuje se zadnji boj paganskih Slovencev proti Slovincem kristjanom, torej predvsem bratomorni verski boj, ki se konča z zmago krščanskih Slovencev. Leskovec pa je dal vsebini političen značaj; Nemci, poveljuje jim „německij knjaz“ (!) Valjhun, pridejo nad Slavjane, da iztrebijo to nesrečno pleme z zemlje. „Smert Slavjanam!“ se glasi bojni krik Valjhunovih čet. Upira se jim brezuspešno zadnji „slavjanski“ knez Črtomir, ki ga zove narod v legendi predhodnika (!) Cirila in Metoda. Ves prevod je preprežen s „Slavjani“, s „slavjanskim“ svetom, Olimpom, bogovi, rajem i. t. d., tako da ta „slavjanska“ potvorba Prešernovega „Krst“ naravnost profanira ime pesnika, ki je bil vse prej kakor vseslovjanski politik. Izmed mnogih pogreškov omenjam le, da je prekrstil Leskovec v svojem „Krstu“ Avrelija v Orla, Droha v Draga in Črtomira v Orloviča, Ajdovski Gradec stoji po njem na skali „nad ozera pučinoj“, izpreobrnjeni druid „s juga k nam javilsja“ ... Znano je, da nas Rusi v novjšim času ne nazivljejo več po češkem vzgledu Slovince, ne govore o Sloviniji in slovinskem jeziku, marveč rabijo oblike Slovenec, Slovenija, slovenski.

Dr. J. Mencej.

Valentin Mandelc. Letošnji „Jahresbericht“ Kranjske gimnazije prinaša kratko razpravo, v kateri profesor Makso Pirnat v petih oddelkih priobčuje jako zanimive podrobnosti „Iz mladih let pesnika Simona Jenka in skladatelja Davorina Jenka“. Peti oddelek navaja Valentina Mandelca kot sošolca in „najljubšega prijatelja“ Simona Jenka; potem razpravlja o Mandelčevih zaslugah za slovensko slovstvo sploh, posebno pa za slovensko dramatiko, kajti „prevedel je lepo število tujih, zlasti francoskih iger v slovenski jezik“.